ВІДГУК
офіційного опонента
докторки мистецтвознавства, доцентки,
завідувачки кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури **Коновалової І. Ю.**
на дисертацію **Сунь Юань**
«Вокальна імпровізація в поп-музиці другої половини XX століття»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 Музичне мистецтво

Плюралістичний вектор розвитку музичного мистецтва сьогодення, що формується в ситуації метамодерну під впливом тенденцій глобалізації та мультикультуралізму, й детермінує кристалізацію новітніх когнітивних моделей і дослідницьких парадигм, проблематизує осягнення естрадно-вокальної сфери, що віддзеркалює «метахудожній, метакультурний синтез мистецтв»[1] та актуалізує звернення до явищ популярної музики, яка демонструє складну інтеграцію принципів і технік звукоорганізації та музичної комунікації.

Одним із базових, конститутивних принципів естрадно-музичного мистецтва, релевантних для співочої сфери популярної музики, є вокальна імпровізація – свідчення іманентної відкритості, креативного самовираження та стильової індивідуалізації митця у виконавському процесі. Семантична роль вокальної імпровізації в музичній практиці, розширення її творчих горизонтів у XX ст. у зв'язку з діалогічноми процесами та експансією у культурному часопросторі доби розмаїття стилів і жанрів естрадно-популярної музики, детермінують необхідність дослідження цього феномена в музикологічному дискурсі із використанням різних підходів та критеріїв сучасної аналітики.

У зазначеному контексті **актуальність теми дисертаційної роботи** Сунь Юань є беззаперечною, оскільки резонує із сучасними пошуками української музикологічної думки, відбиваючи провідні її дослідницькі вектори і механізми, та водночас порушуючи нагальну проблему наукового осмислення вокальної імпровізації як багатоскладового мистецького явища, що має

---

[1] Плахотнюк В. Естрадний синтез мистецтв. *Культура і мистецтво у сучасному світі,* 2010. Вип.11. С. 259.

типологічні та індивідуальні виконавські ознаки, зазнає специфічні прояви у сфері поп-музики та історичну конкретизацію. Дослідниця розробляє історико-теоретичну концепцію цього явища, визначає його сутність і специфіку та вплив на виконавське мислення у популярній музиці 2-ої половини XX ст.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків дисертації, достовірність її результатів досягнуто коректністю постановки та вирішення завдань наукового дослідження, чітким формулюванням мети, розробкою концепції. Достовірність отриманих висновків, обґрунтованість теоретичних положень та дієвість методико-практичних складових дисертації Сунь Юань зумовлені вдало обраною методологічною основою, провідною якістю якою постає інтеграція низки підходів та методів наукового знання (історичного, системно-структурного, синхронного, діахронного, порівняльно-аналітичного та ін.), використання яких уможливило інтерпретувати феномен вокальної імпровізації як цілісність, розглянуту у комплексі її системних складових, простежити історію розвитку та розглянути найпоказовіші художні взірці.

Доцільне поєднання загальнонаукових та спеціальних методів дозволило усебічно розкрити специфіку предмету дослідження при опорі на значний теоретичний досвід осягнення заявленої проблематики, акумульований у сучасній музикології (вітчизняній та зарубіжній) та емпіричний матеріал – вокально-виконавську творчість «всесвітньо-відомих американських та британських співаків та гуртів, діяльність яких розгорталася протягом другої половини XX століття» (стор. 18 тексту дисертації), а також вокально-імпровізаторську практику українських та китайських виконавців у сфері популярної музики. Достовірність одержаних результатів також досягнуто завдяки використанню значної кількості наукових джерел (193 позиції, у тому числі 48 іноземними мовами), які склали теоретичне підґрунтя роботи.

Цінність представленої дисертації становить **наукова новизна отриманих у ній результатів,** що полягає у здійсненні першого в українському мистецтвознавстві комплексного дослідження феномену вокальної імпровізації в поп-музиці другої половини XX століття; розробці історіографії загальної

проблеми, висвітленні її теоретичних та історичних аспектів; визначенні різновидів та складових техніки вокальної імпровізації з акцентуацією мелодико-ритмічних сегментів та аргументацією специфіки явищ скет-співу та ад-ліббінгу, залучених у вокально-імпровізаторську сферу поп-музики окресленого в роботі хронологічного періоду.

До важливих параметрів наукової новизни віднесено експліковані авторкою особливості вокальної імпровізації в різних жанрах позаакадемічної музики другої половини XX століття (рок-н-рол, соул, диско, рок, електронна музика); властивості вокальної імпровізації в американській та британській рок-музиці, а також особливості її репрезентації в українській та китайській популярно-музичній сфері даного часу.

Дисертанткою конкретизовано поняття «вокальна імпровізація», уточнено особливості мистецького втілення вокальної імпровізації в американській та британській поп-музиці другої половини XX століття. Подальшого розвитку дістати теоретичні уявлення щодо вокальної імпровізації в українській та китайській поп-музиці другої половини XX століття. До наукового простору української музикології уведено низку іноземних джерел з досліджуваної проблеми, які не були раніше задіяні у вітчизняній дослідницькій думці. Українське мистецтвознавство збагачено аналітикою творчості зарубіжних естрадних вокалістів, зокрема Китаю.

Результати дослідження мають як теоретичну, так і практичну цінність. Практичне значення отриманих результатів дисертації полягає в можливості застосування основних її положень у науковій, методико-педагогічній та мистецькій царинах. Одержані результати дослідження можуть використовуватися в освітньому процесі, зокрема навчальних курсах вищих закладів професійної музичної освіти («Основи вокальної імпровізації», «Вокальна інтерпретація», «Вокальний ансамбль», «Аналіз музичних творів»).

Повнота викладу матеріалу дисертаційної роботи в публікаціях. Основні положення і результати дисертаційного дослідження Сунь Юань повною мірою викладені у восьми одноосібних публікаціях – чотирьох статтях,

три з яких надруковані у фахових наукових виданнях, затверджених МОН України, одна – у закордонному виданні, а також чотирьох тезах доповідей за участю у міжнародних та регіональній наукових конференціях, що переконливо засвідчує про достатню апробацію роботи. Аналіз змісту публікацій за темою дисертації підтверджує висвітлення в них матеріалів і висновків наукової роботи. Опубліковані праці дисертантки містяться у списку використаної літератури, на ці роботи в тексті наявні відповідні посилання.

Структура і зміст представленої роботи, її оформлення і характер викладу матеріалу відповідають встановленим кваліфікаційним вимогам, що висуваються на сучасному етапі до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Архітектоніка тексту дисертації повною мірою віддзеркалює її концептуальний вектор та зміст, корелює зі специфікою об'єкту і предмету дослідження, узгоджується з метою і завданнями та складається з Анотації, Вступу, 3-х розділів, Висновків, Списку використаних джерел і Додатків.

Відповідно до зазначеної мети – «висвітлити особливості вокальної імпровізації в поп-музиці другої половини XX століття» (стор. 17 тексту дис.), авторкою чітко сформульовані завдання дослідження, згідно з якими побудована логічна структура дисертації як завершеної цілісності.

У вступі переконливо обґрунтована актуальність обраної теми, її зв'язок з науковими програмами, визначено теоретичні та методологічні засади дослідження, окреслено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію результатів дисертації та публікації авторки.

Перший розділ «Вокальна імпровізація в поп-музиці як мистецтвознавча проблема», представлений у трьох підрозділах, присвячений аргументації концептуально значущих історико-теоретичних вимірів роботи, категоріального апарату і осмисленню стану наукової думки щодо дисертаційної проблематики. Зокрема у підрозділі 1.1. окреслено теоретичні аспекти явища вокальної імпровізації, розкрито смисловий діапазон базових понять дослідження (вокал, імпровізація) у мистецтвознавчій думці та наведено

їх авторські дефініції (зокрема вокалу, стор. 25; вокальної імпровізації, стор. 33), запропоновано визначений авторкою комплекс характерних ознак вокальної імпровізації (спонтанність і творчість, музична розмова та взаємодія, технічна майстерність і музична лексика, емоційне вираження та розповідь, індивідуальність та мистецька ідентичність), стор. 31 тексту роботи.

У підрозділі 1.2., присвяченому стану наукової розробленості досліджуваної предметної сфери, авторкою здійснено огляд історіографічної бази дисертації та представлено систематизацію наявних джерел за хронологічним і проблемним критеріями, що поглиблює уявлення про характер експлікації та сучасні вектори аналітики проблемного поля роботи.

Вивчення історичного контексту вокальної імпровізації в поп-музиці (підрозділ 1.3.) дозволило висвітлити етапи становлення останньої, з'ясувати вплив афроамериканської музичної традиції на вокальну імпровізацію та визначити специфіку історичного розвитку вокальної імпровізації в змісті популярної музики. Плідним наслідком викладених позицій у запропонованому історичному екскурсі, постало виокремлення етапів становлення та еволюції поп-музики, в контексті яких розвивалася вокальна імпровізація (зароджувальний, контркультурний, піднесення, інноваційно-прогресивний, альтернативний).

Узагальнюючи матеріал Розділу І, дисертантка слушно наголошує, що «на становлення і розвиток вокальної імпровізації мала вплив афроамериканська музична традиція (джаз, блюз, госпел, ритм-енд-блюз), яка заклала спонтанну та емоційну природу» (стор. 62 тексту дис.). Загалом, розгляд вокальної імпровізації в поп-музиці як мистецтвознавчої проблеми дозволив впорядкувати теоретичні аспекти вокальної імпровізації, висвітлити її історичний контекст та з'ясувати стан наукової аргументації цієї сфери.

У трьох підрозділах другого розділу – «Техніка та елементи вокальної імпровізації» – акумулюються головні аспекти, що складають техніко-технологічну сутність, структуру і алгоритми вокальної імпровізації, зумовлюють формування імпровізаторської стилістики у популярно-вокальній

музиці. Сунь Юань виокремлює і характеризує (на наш погляд, дискусійно в окремих випадках) низку параметрів, зокрема мелодійну орнементику, варіації, ритмічну імпровізацію у вокальній імпровізації другої половини ХХ століття (підрозділ 2.1.), розкриває специфіку скет-співу в його сутнісних проявах та еволюції до вокальної імпровізації, «що ознаменувала перехід від імітації до мистецьких інновацій» (підрозділ 2.2), а також досліджує в якості складової процесу імпровізації особливості техніки ад-ліббінгу, що генетично сходить до джазової музики, та активно використовується у виконавській практиці поп- і рок- музикантів другої половини ХХ ст.

Важливим результатом другого розділу є визначення детермінант розширення вокально-імпровізаторських технік у світовій музичній практиці другої половини ХХ ст., як наслідок посилення ролі стильового синтезу у музичній сфері,що, за твердженням дослідниці, «ознаменував появу нових імпровізаційних підходів та посилення інтеграції вокальної імпровізації в популярну музику» (стор. 63).

Третій розділ роботи фокусує аналітичні нариси вокальної імпровізації у сфері популярної музики другої половини ХХ ст. У змістовних межах підрозділів третього розділу розглянуто конкретні приклади вокальної імпровізації у виконавській діяльності презентантів різних національних мистецьких традицій. Зокрема, авторкою розглянуто особливості впровадження принципів вокальної імпровізації в американській (підрозділ 3.1), великобританський (підрозділ 3.2), українській та китайській поп-музиці другої половини ХХ ст. Обраний ракурс аналітики сприяв унаочненню теоретичних аспектів, окреслених у попередніх розділах роботи, і демонстрації специфічних ознак та національних модифікацій феномена вокальної імпровізації, властивості набувають широкого утілення у світовій популярно-вокальній музиці у світовому просторі.

Серед ключових новаторських аспектів, сконцентрованих у цьому розділі – репрезентація специфічного звернення до принципів вокальної імпровізації у творчій практиці відомих китайських виконавців (Терези Тенг, Фей Вонг, Алан

Там, Цуй Цзянь), діяльність яких розгорталася протягом другої половини XX ст., та носила своєрідний характер. Плідним наслідком вивчення питань вокальної імпровізації в поп-музиці України та Китаю в другій половині XX ст. стало визначення її сутнісної ролі «у формуванні унікальної ідентичності музичної культури цих країн» (с. 150) та значення в якості чинника емоційного збагачення та посилення художньої експресії у виконавському процесі.

У загальних висновках роботи підсумовано основні результати дослідження, які доводять, що поставлені здобувачкою у вступі роботі завдання були повністю розв'язані в ході дослідження, мета - досягнута. Поставлені проблемні питання і основні положення дисертації аргументовані та віддзеркалені у висновках. Представлені висновки безумовно виступають значущим узагальненням та важливим відзначенням внеску авторки у науковий, зокрема музикознавчий дискурс.

Дискусійні положення/зауваження до дисертації.

Високо оцінюючи результати проведеного дослідження, у ході аналізу тексту роботи до її авторки виникли деякі зауваження та запитання.

1. У першому розділі роботи ґрунтовно висвітлено теоретичні аспекти проблеми дослідження, осмислено історичний контекст вокальної імпровізації в поп-музиці. Так, зокрема у підрозділі 1.3. авторка наголошує на тому, що «…вокальна імпровізація зазнала впливу афроамериканських музичних традицій…». Однак, у тексті дисертаційного дослідження означене твердження не набуло фундаментального висвітлення, зокрема не відображені дефініції, специфіка історичного становлення афроамериканської музичної традиції, її особливості, що вплинули на сферу вокальної імпровізації.

2. У дисертаційному дослідженні наголошується на техніці скримінгу, до якої зверталися вокалісти різних популярних музичних жанрів. Проте, у роботі не набуло висвітлення питання сутності і специфіки означеної техніки, що на нашу думку, суттєво збагатило проблематику досліджуваного феномену.

3. У дослідженні дисертантка неодноразово згадує про «британське вторгнення» (1.3; 3.2.), сутнісна характеристика якого обмежується рок-гуртами

Великобританії. На наш погляд, було б доречно більш ґрунтовно здійснити семантичну дескрипцію означеного словосполучення, адже, як зазначає авторка роботи, «британське вторгнення» ознаменувало не тільки початок контркультурного етапу в поп-музиці (1.3), а й стало відправною точкою у вокальній імпровізації британської поп-музики другої половини XX століття» (3.2).

4. Робота значно б виграла, якби авторка збагатила додатки нотним матеріалом композицій, які стали підґрунтям аналітичних нарисів вокальної імпровізації в популярній музиці другої половини XX ст.

Наведені зауваження та питання жодним чином не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи Сунь Юань та мають дискусійний характер.

Дисертація Сунь Юань характеризується логікою та послідовністю викладення основних положень, відзначається чіткістю та аргументованістю суджень, ґрунтовністю висновків. Вивчення тексту роботи підтвердило відсутність порушень дисертантом принципів академічної доброчесності.

Представлена наукова розвідка має практичну значущість, містить низку нових, актуальних та достовірних наукових результатів, демонструє міцне теоретико-методологічне підґрунтя та опору на розвинений категоріальний апарат, що засвідчують важливість проведеного дослідження для музичної сфери діяльності та сучасної музикології.

Отримані в роботі результати розширюють горизонти українського та китайського музикознавства в аспектах вивчення теорії та практики естрадно-вокального мистецтва, поглиблюють систему уявлень про характер екзистенції популярної музики та феноменологічну специфіку вокальної імпровізації відкривають перспективи подальшої розробки концептосфери музичної імпровізації.

Загальний висновок щодо відповідності дисертаційного дослідження встановленим вимогам.

Здійснений аналіз дає підстави дійти висновку, що дисертація «Вокальна імпровізація в поп-музиці другої половини XX століття», представлена на здобуття ступеня доктора філософії з музичного мистецтва, є самостійним, завершеним і оригінальним науковим дослідженням. Зміст і структура дисертації, її наукова новизна, теоретична та практична значущість відповідають чинним вимогам МОН України до кваліфікаційних робіт подібного рангу, що викладені у Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022 р.), а її авторка – Сунь Юань – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Офіційний опонент:
докторка мистецтвознавства, доцентка,
завідувачка кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури Ірина КОНОВАЛОВА

Підпис Коновалової І.
ПІДТВЕРДЖУЮ
Начальник відділу кадрів архіву
Ромашкіна О.
«____» _____ 20____ р.